

NASUWT

Undeb yr Athrawon

CYMRU

The Teachers' Union

Canllaw ar Wneud Aseiad Risg o Ymddygiad Treisgar neu Gamdriniol

Canllaw i aelodau NASUWT yng Nghymru

health&safety
at work

Cyflwyniad

Pwrpas y canllaw hwn yw:

- esbonio'r dyletswyddau cyfreithiol ar gyflogwyr ym maes addysg mewn perthynas â thrais ac ymddygiad camdriniol yn erbyn aelodau o staff;
- amlinellu'r gweithdrefnau y dylai ysgolion a cholegau eu defnyddio i ymdrin â'r broblem; a
- chynghori aelodau am y camau gweithredu y dylent eu cymryd.

Er bod y mwyafrif o ysgolion a cholegau'n parhau'n weddol ddiogel a sicr, mae bywydau gwaith athrawon, penaethiaid ysgol/coleg ac aelodau eraill o'r gweithlu addysg yn cael eu niweidio gan leiafswm o ddisgyblion sy'n herio awdurdod ac yn ymddwyn yn aflonyddol, gan ddefnyddio ymddygiad bygythiol, iaith ddifriol ac weithiau drais corfforol. Mae gan y cyflogwr a'r cyflogeion ddiddordeb mewn sicrhau bod eu hysgol/coleg yn le diogel.

Effaith Ymddygiad Gwael gan Ddisgyblion

Mae gormod o athrawon wedi gweld eu gyrfaedd yn dod i ben yn rhy fuan a'u bywydau'n cael eu handwyo oherwydd digwyddiadau treisgar yn y gwaith, sydd wedi achosi anafiadau corfforol a seicolegol tymor hir sylweddol, yn cynnwys straen, gorbryder, iselder, anhwylder straen ôl-drawmatig ac agorafobia. Mae disgyblion treisgar neu aflonyddgar yn cymryd llawer iawn o amser y staff a'r rheolwyr, gan gynyddu'r straen a'r llwyth gwaith a chan dynnu sylw athrawon oddi wrth eu ffocws ar ddisgyblion eraill. Gall digwyddiadau treisgar gael effaith niweidiol ar yr amgylchedd gwaith yn yr ysgol/coleg i'r staff a'r disgyblion fel ei gilydd, a gall beri niwed i enw da'r ysgol/coleg, gan arwain at ostyngiad yn nifer y disgyblion ac anawsterau gyda phenodi a chadw staff. Efallai y bydd costau ychwanegol i'w talu oherwydd cynnydd mewn absenoldeb salwch, premiymau yswiriant uwch a thaliadau iawndal.

Pwysigrwydd Asesu Disgyblion yn Effeithiol

Dylid gwneud asesiadau risg digonol o ddisgyblion sy'n dangos lefelau uchel cyson o ymddygiad ymosodol neu dreisgar yn yr ysgol/coleg, a dylid rhannu manylion yr asesiadau risg hynny gydag aelodau perthnasol o staff, yn arbennig pan fydd disgyblion yn symud ysgol/coleg. Mae disgyblion a staff dan risg os nad yw'r cyflogwr yn: gwneud asesiad risg penodol, gweithredu mesurau rheoli addas, rhannu gwybodaeth ddigonol gyda staff am ddisgyblion treisgar ac aflonyddgar, nac yn defnyddio'r sancsiynau sydd ar gael pan fo angen.

Dylai ysgolion a cholegau ystyried yr ystod lawn o sancsiynau sydd ar gael i ymdrin ag ymddygiad annerbyniol gan ddisgyblion, gan gynnwys ymdrin â cham-drin llafar neu aflonyddu lefel isel. Bydd polisïau ymddygiad sy'n cynnwys gweithdrefnau effeithiol ar gyfer asesu risgiau'n helpu i greu amodau lle gall athrawon addysgu ac y gall disgyblion ddysgu'n effeithiol.

Tystiolaeth a Data o Waith Ymchwil

Mae gwaith ymchwil helaeth NASUWT, sy'n cynnwys arolygon blynyddol o athrawon, yn dangos yn gyson bod trais a cham-drin llafar yn erbyn athrawon yn llawer rhy gyffredin a bod ymddygiad disgyblion yn un o brif achosion llwyth gwaith a straen gormodol.

Yn 2018, canfu arolwg Cwestiwn Mawr yr Undeb o fwy na 7,000 o athrawon drwy gydol y DU bod hyn wedi digwydd yn ystod y 12 mis diwethaf: mae mwy nag un ymhob deg o'r athrawon (11%) wedi dioddef ymosodiad corfforol gan ddisgybl, roedd un ymhob saith (14%) wedi cael eu bygwth gydag ymosodiad corfforol gan ddisgybl, ac roedd mwy na hanner yr athrawon (51%) wedi dioddef cam-drin llafar gan ddisgybl.

Soniodd bron i chwarter yr athrawon (24%) eu bod wedi dioddef cam-drin llafar gan riant neu ofalwr yn ystod y 12 mis diwethaf.

Safiad NASUWT

Mae NASUWT yn cydnabod na all disgyblion ddysgu ac na all athrawon addysgu mewn awyrgylch o drais ac aflonyddu. Mae'r Undeb yn gweithio i amddiffyn diogelwch a lles ei aelodau.

Gyda chefnogaeth ei aelodau, nid yw NASUWT yn meddwl ddwywaith cyn pleidleisio i 'wrthod addysgu' disgyblion treisgar dan amgylchiadau lle mae ysgolion/colegau a Phaneli Apêl Annibynnol heb roi ystyriaeth ddyladwy i iechyd a diogelwch ei aelodau. Ni ddylid disgwyl i unrhyw athro oddef trais yn y gwaith.

Mae gan bob athro ac athrawes yr hawl i gael amgylchedd gwaith iach a diogel.

Cyfrifoldebau'r Cyflogwyr a'r Cyrff Llywodraethu

O dan Ddeddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith 1974, mae dyletswydd gyfreithiol ar gyflogwyr "i sicrhau iechyd, diogelwch a lles eu cyflogeion a phobl eraill, cyn belled ag y bo'n rhesymol ymarferol".

Hefyd, mae Rheoliadau Rheoli Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith 1999 yn rhoi dyletswydd gyfreithiol ar gyflogwyr, drwy'r prosesau asesu risgiau, i archwilio peryglon yn y gweithle, adnabod y rheiny sydd dan risg, a chymryd camau i reoli'r risgiau hynny.

Mae'r ddeddfwriaeth yn gofyn i gyflogwyr ym maes addysg gofnodi unrhyw achos o drais. Rhaid i bob ysgol a choleg gael trefn adrodd, a dylai arweinwyr ysgol/coleg gymryd camau priodol i sicrhau bod staff yn rhoi adroddiad am unrhyw achos o drais neu gam-drin.

Mae'r ddeddfwriaeth iechyd a diogelwch hefyd yn gofyn bod cyflogwyr yn ymgynghori ac yn cydweithredu gyda Chynrychiolwyr Iechyd a Diogelwch, gan gynnwys ar reoli risgiau i iechyd a diogelwch yn y gweithle.

Diffiniad o'r term 'Trais'

Mae'r Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch (HSE) yn diffinio trais sy'n gysylltiedig â gwaith fel yma:

“unrhyw sefyllfa lle mae unigolyn yn dioddef cam-drin, bygythiad neu ymosodiad mewn amgylchiadau sy'n ymwneud â'u gwaith”.

Mae amgylchiadau o'r fath yn cynnwys unrhyw weithgaredd sy'n ymwneud â gwaith, p'un a ydyw ar safle'r ysgol/coleg neu oddi ar y safle. Gallai disgybl, cydweithiwr neu aelod o'r cyhoedd fod yn gyfrifol. Mae grym corfforol, cam-drin llafar neu fygythiadau, yn cynnwys digwyddiadau sy'n ymwneud â rhagfarn, a niwed i eiddo, oll yn fathau o drais.

Dylai ysgolion a cholegau fod â strategaethau i ystyried, atal ac ymdrin â thrais sy'n gysylltiedig â gwaith, gan gynnwys cam-drin staff yn llafar neu gorfforol.

Asesiad Risg

Mae gan gyflogwyr ddyletswydd gyfreithiol, drwy'r prosesau asesu risgiau, i archwilio peryglon yn y gweithle, adnabod y rheiny sydd dan risg, a chymryd camau i reoli'r risgiau hynny.

Mae gan benaethiaid ysgol/coleg ddyletswydd i reoli a gostwng y risgiau i lefel 'mor isel ag y bo'n rhesymol ymarferol'. Er bod gan benaethiaid adran ac athrawon dosbarth ymrwymadau statudol a chytundebol i gydweithredu â'u cyflogwyr mewn perthynas â materion iechyd a diogelwch, ni ddylai unrhyw athro/athrawes wneud asesiad risg o ddisgybl os ydynt yn credu bod hynny y tu hwnt i'w gallu a'u harbenigedd. Mae'n hanfodol fod aelodau o staff sy'n gwneud asesiadau risg wedi derbyn hyfforddiant addas a

digonol a'u bod yn gymwys i wneud hynny. Dylai athrawon helpu gyda'r broses o wneud asesiad risg o ddisgybl os dônt i gysylltiad â'r disgybl dan sylw yn ystod y diwrnod ysgol. Gall athrawon ryddhau eu hunain o'r ymrwymiad cytundebol i wneud asesiad risg drwy bennu ym mha feysydd y maent yn teimlo nad ydynt yn gymwys i wneud yr asesiad, a thynnu sylw'r cyflogwr at y meysydd hynny.

Gellir addasu asesiadau risg i ddisgyblion neu oedolion unigol ac mae'n broses angenrheidiol i'w dilyn mewn sefyllfaoedd lle nad yw gweithredu polisi rheoli ymddygiad yr ysgol/coleg wedi peri gwell ymddygiad, ac mae ymddygiad un o'r disgyblion yn parhau i achosi risg dangosadwy a pharhaus i staff a disgyblion eraill. Hefyd, dylid ystyried bod disgyblion sydd â hanes o ymddygiad treisgar neu gamdriniol yn cynrychioli risg rhagweladwy a dangosadwy.

Mae gwneud asesiadau risg yn sail hanfodol i reoli risgiau yn y gweithle. Mae asesiad risg yn adnabod y peryglon, er enghraifft, nodweddiad o ymddygiad treisgar neu ymosodol un o'r disgyblion megis cicio neu frathu, a'r bobl a allai gael eu niweidio, ac mae'n nodi'r camau gweithredu i'w cymryd er mwyn atal niwed o'r fath.

Mae'r dull pum cam i wneud asesiad risg a argymhellwyd gan HSE yn hanfodol i reoli'r holl sefyllfaoedd o risg. Gallent gael eu defnyddio gyda phroblemau ymddygiad ymhob lleoliad addysgol, gan gynnwys sefydliadau arbenigol.

Dylai dulliau systematig o ymdrin â phroblemau gynnwys:

- dadansoddi'r **problem**;
- casglu **gwybodaeth**;
- llunio cynllun gweithredu.

Dylai'r rheiny sy'n gwneud asesiadau risg fod wedi derbyn hyfforddiant addas a digonol a'u bod yn gymwys i wneud hynny. Dylai staff sy'n gwneud asesiadau risg o ddisgyblion:

- fod yn ymwybodol o'r fframweithiau rheoliadol a'r polisiâu'r ysgol/coleg, yn cynnwys y rheiny sy'n ymwneud ag amddiffyn plant, iechyd a diogelwch, cydraddoldeb a gwahaniaethu, diogelwch y safle, atal disgyblion a diogelu data;
- ymgynghori â chynrychiolwyr diogelwch yr undebau llafur a'r aelodau hynny o staff sy'n cymryd rhan mewn darparu addysg a gofal i'r disgybl dan sylw;

- ystyried unrhyw gontractau/gorchmynion rhianta a chysylltu â rhieni/gofalwyr, fel y bo'n briodol (er nad oes gofyniad i sicrhau caniatâd rhiant/gofalwr i wneud asesiad risg o ddisgybl, gallai fod yn ddefnyddiol trafod y pethau cyffredin sy'n sbarduno problemau ymddygiad a strategaethau llwyddiannus i atal ac ymdrin ag ymddygiad amhriodol); a
- chysylltu gydag asiantaethau allanol perthnasol, fel y bo'n briodol, gan gynnwys gwasanaethau cymorth ymddygiad, gwasanaethau iechyd meddwl plant a'r glasoed (CAMHS), asiantaethau cwnsela cyffuriau, swyddogion lles addysg, seicolegwyr addysg, y gwasanaethau cymdeithasol / amddiffyn plant, yr heddlu lleol – Swyddogion Cymuned Ysgol yr Heddlu / Timau Troseddau Ieuenctid a'r Rhaglen Graidd Cyswllt Ysgolion Cymru Gyfan.

Mae proses asesu risgiau HSE, y dylid ei dilyn wrth wneud asesiad risg. Mae'r broses yn cynnwys y camau canlynol:

1. canfod y peryglon;
2. penderfynu pwy allai gael ei niweidio ac ym mha ffordd;
3. asesu'r risgiau a phenderfynu ar y rhagofalon;
4. cofnodi eich canfyddiadau a'u gweithredu;
5. adolygu eich asesiad risg a'i ddiweddarau os oes angen.

Gan y cyflogwyr mae'r cyfrifoldeb pennaf am iechyd a diogelwch. Mae'r penaethiaid ysgolion, colegau a chanolfannau'n gyfrifol fel arfer am wneud swyddogaethau iechyd a diogelwch y cyflogwyr o ddydd i ddydd a dylent ddod i gytundeb gyda chynrychiolwyr iechyd a diogelwch NASUWT ynglŷn â gweithdrefnau asesu risg sy'n hawdd eu defnyddio.

Mae cyhoeddiad NASUWT *Canllaw ar Wneud Asesiad Risg o Ymddygiad Treisgar neu Gamdriniol*, yn cynnig arweiniad manwl i arweinwyr a rheolwyr ysgol/coleg yn ymwneud â'r broses o asesu risgiau o ymddygiad treisgar neu gamdriniol i ddisgyblion penodol sydd wedi'u pennu fel rhai sy'n cyflwyno risg posib.

Cymorth i Aelodau Unigol

Dylai aelodau unigol sydd wedi dioddef trais neu gam-drin, neu sydd wedi cael eu bygwth, gysylltu â NASUWT ar unwaith.

Rhoi adroddiad

Dylai aelodau roi gwybod am unrhyw ddigwyddiad o ymddygiad bygythiol neu dreisgar, gan ddefnyddio gweithdrefn yr ysgol neu'r coleg. Dylent hefyd wneud eu nodiadau manwl eu hunain tra bo'r digwyddiad yn dal yn fyw yn eu

cof. Pan fydd aelod wedi dioddef ymddygiad treisgar, dylent geisio cyngor meddygol gynted ag y bo modd. Gallai hyn gynnwys gofyn am ganiatâd i fod yn absennol ar unwaith er mwyn mynd at feddyg neu fynd i'r ysbyty.

O dan Reoliadau Adrodd ar Anafiadau, Clefydau neu Ddigwyddiadau Peryglus 2013 (RIDDOR) mae gofyn i gyflogwyr ym maes addysg gofnodi unrhyw achos o drais. Mae hyn yn golygu bod rhaid i bob ysgol a choleg gael trefn adrodd, y bydd gan bennaeth yr ysgol/coleg gyfrifoldeb amdano o ddydd i ddydd. Gellir rhoi gwybod i HSE am unrhyw weithgareddau o drais i berson yn y gwaith sy'n achosi eu marwolaeth, anaf mawr neu sy'n eu hanalluogi am fwy na saith diwrnod. I gael rhagor o fanylion ynglŷn â pha ddigwyddiadau y gellir adrodd amdanynt o dan reoliadau RIDDOR, ewch i www.hse.gov.uk/riddor.

Os mai'r awdurdod lleol yw'r cyflogwr, dylai ei bwyllgor diogelwch adolygu'r adroddiadau ystadegol (heb enwi unigolion) yn rheolaidd ac archwilio ac ymateb i unrhyw batrymau o drais. Os mai bwrdd/corff llywodraethu ymddiriedolaeth o ysgolion annibynnol neu goleg yw'r cyflogwr, dylai corff llywodraethu neu bwyllgor diogelwch yr ysgol/coleg ddilyn yr un broses adolygu. **Felly, mae'n bwysig bod aelodau'n rhoi adroddiad am unrhyw ddigwyddiadau o'r fath.**

Hefyd, rhaid i'r ysgol/coleg roi adroddiad am unrhyw achos o drais troseddol i'r heddlu. Os bydd yr ysgol/coleg yn amharod i wneud hyn, dylai Cynrychiolydd NASUWT geisio cyngor gan Ysgrifennydd Cymdeithas Leol NASUWT neu NASUWT Cymru.

Rhagor o Wybodaeth

I gael manylion am gyhoeddiadau a chysiau NASUWT yn ymwneud â rheoli ymddygiad sydd ar gael i aelodau, cysylltwch â NASUWT Cymru neu Bencadlys NASUWT neu ewch i wefan yr Undeb ar www.nasuwt.org.uk.

NASUWT Cymru

Clos Greenwood, Parc Busnes Porth Caerdydd, Caerdydd CF23 8RD.

029 2054 6080
rc-wales-cymru@mail.nasuwt.org.uk
www.nasuwt.org.uk

NASUWT

Undeb yr Athrawon

CYMRU

The Teachers' Union

Ffôn: 029 2054 6080

E-bost: rc-wales-cymru@mail.nasuwt.org.uk

Gwefan: www.nasuwt.org.uk